

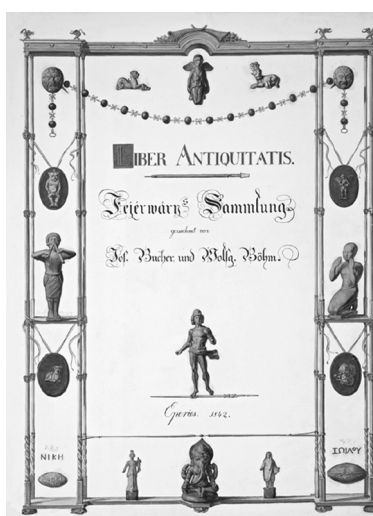
A Liber Antiquitatis

Hagyományteremtő szándékkal indította útjára 2003 telén a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteménye „Az évszak műtárgya” kamarakiállítás-sorozatát. A sorozat fő célja, hogy rendszeresen a közönség elé tárja a Gyűjteményben folyó munka eredményeit: egy-egy újonnan megszerzett, illetve restaurált művet, vagy olyanokat, amelyekről új és bemutatásra érdemes tudományos eredmények születtek.

A Fejérváry-Pulszky gyűjtemény volt hazánkban mindeddig az ókor emlékeinek legnagyobb és nemzetközileg is számottevő magángyűjteménye. Megalapítója, Fejérváry Gábor (1780–1851) régi sárosi, nem vagyonos nemesi családból származott. 1830-ban egy bécsi bankházzal közös vállalkozásban 15 évre bérbe vette a kamarától a vörösvágási opálbányákat. 1831-ben a bányákhoz közeli Eperjesre költözött (ma Prešov, Szlovákia), sógora, id. Pulszky Károly (1754–1841) főtéri házába. Fejérváry az opálkereskedelem nagyon jelentős jövedelmeiből hozta létre gyűjteményét az Eperjesen töltött közel két évtized alatt. Időről időre nagy utazásokat tett Itáliában és Nyugat-Európában – ezekre unokaöccsét, Pulszky Ferencet (1814–1897) is magával vitte –, s a kor legnevesebb műkereskedő cégeitől vásárolt Velencében, Firenzében, Rómában, Nápolyban, Párizsban, Antwerpenben és Londonban; ásatásokból frissen előkerült darabokat vett Itáliában és Xantenben, s megbízottjai révén részt vett például párizsi árveréseken is.

Fejérváry gyűjteménye az 1840-es évek közepére több mint ezer, a legkülönbözőbb korokból és tájakról származó, különböző műfajú és anyagú, többnyire kisméretű tárgyból állt. Ez a Magyarországon teljesen egyedülálló jellegű gyűjtemény, ma úgy mondanánk, kulturális antropológiai szempontú volt: Fejérváry a világ valamennyi ismert történeti kultúrájából igyekezett olyan darabokat szerezni, amelyek az ott és akkor élő emberek életmódjáról, szokásairól, kultuszairól tanúskodnak. A gyűjteményhez mintegy ötszáz kötetes szakkönyvtár csatolkozott, amely jellegében és nagyságrendjében is ugyanolyan páratlan volt a korabeli Magyarországon, mint maga a gyűjtemény. (Kötetei ma Pulszky Ferenc jóvoltából a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában vannak.)

Fejérváry halála után a gyűjteményt sikerült magához vennie az akkor már lon-

doni emigrációban élő, idehaza fő- és jószágvesztésre ítélt Pulszky Ferencnek. Pulszky londoni, majd itáliai évei alatt a gyűjtemény jelentősen átalakult: bizonyos tárgycsoportokat eladott, másokat – elsősorban gemmákat és itáliai reneszánsz műveket – viszont vásárolt, s e megváltozott gyűjteménnyel tért haza 1866–1867-ben Firenzéből Magyarországra. 1869-től volt, mintegy negyedszázadon át, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója. Magángyűjteményét 1868-ban Párizsban elárvereztette. Zömmel erről az árverésről kerültek tárgyai közvetlenül vagy közvetve a világ nagy múzeumaiba. Számos darabot, illetve tárgye gyűjtést azonban vagy eleve nem bocsátott árverésre, vagy maga vásárolt vissza;

ezek ma nagyrészt a Szépművészeti Múzeum kincsei: antik agyagvázák, egyiptomi bronzszobrok, illetve reneszánsz kő, bronz és terrakotta szobrászati alkotások. Közülük például az ún. Grimani-kancsó az Antik, Imhotep szobra az Egyiptomi Gyűjtemény, Verrocchio Fájdalmas Krisztusa pedig a Régi Szoborgyűjtemény emblématikus darabja.

Fejérváry Gábor ki szerette volna adni gyűjteménye válogatott tárgyainak metszetekkel illusztrált nyomtatott katalógusát. Úgy tervezte, hogy a kötet fólió méretben, 300 példányban fog megjelenni. Az ehhez szükséges akvarellek készítését 1842 őszén kezdte meg Eperjesen két fiatal bécsi festő, Wolfgang Böhm (1824–1890) és Josef Bucher (1821–1882). Az akvarellek közül számos 1843-as, 1846-os, illetve 1847-es vízjelű papíron van, a tárgyak festése tehát éveken át zajlott, s a munkába egy harmadik kéz is bekapcsolódott – az ő pontozó modorú művei a legszebbek. A nagyalakú festett lapok között – amelyek tulajdonképpen vegyes technikával: vízfesték mellett elsősorban a fém tárgyak csillogását érzékeltető arany, ezüst, sárga és fehér fedőfesték alkalmazásával készültek – egy címlapnak szánt akvarell is van; ezen

szerepel a *Liber Antiquitatis* (Régiségek könyve) cím is, amelyen a rajzegyüttest emlegetni szokás. A tárgyak egyenként vagy kisebb-nagyobb csoportokban sorakoznak a lapokon, többnyire valódi nagyságukban. Az itt bemutatott címlapon például 26 tárgy ábrázolása található. Ma 106 akvarell tölt meg egy nagyméretű (67 × 49 cm), aranyozott díszítésű, bőrkötésű albumot, az elkészült festmények száma azonban eredetileg jóval nagyobb volt. Közel feleennyi, időközben elveszett lapot ma már csupán a II. világháború előtt készült fényképfelvételről ismerünk.

1842 őszén, a tárgyak festésének megkezdésekor, próbanyomatok is készültek Bécsben. Pulszky Ferenc azonban nem fejezte be a tervezett műszövegét, így az illusztrált katalógus megjelenése meghiúsult. Az akvarellek már Fejérváry halála előtt Pulszkyhoz kerültek. Egy részüket bemutatta Londonban, egy másik részüket az ábrázolt tárgyakra vonatkozó információkkal felcédulázva továbbküldte Rómába. Az utóbbiakról metszetek jelentek meg a római német régészeti intézet elődje, az Instituto di Corrispondenza Archeologica kiadványaiban. Az akvarelleket Pulszky végül – hazatérése után – a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta.

A mostani kiállításra az ad alkalmat és lehetőséget, hogy megkezdődött a Nemzeti Múzeum által 2007-ben az Antik Gyűjteménynek átadott akvarellek, az album, valamint a lapokról készült archív fényképfelvételek restaurálása. Így együtt látható néhány frissen restaurált lap olyan, rajtuk ábrázolt tárgyakkal, amelyek ma budapesti múzeumokban, jórészt a Szépművészeti Múzeumban vannak. Az egyik lap többek között a kiállított, Kr. e. 7-6. századra keltezett egyiptomi fáraósobrot is bemutatja. A tárlóban látható hat antikizáló kameót (portrék, győztes kocsihajtó, lovagló Erós) részben az Antik Gyűj-

temény, részben pedig az Iparművészeti Múzeum Ötvösgyűjteménye őrzi. Ezeket az album elveszett lapjairól fennmaradt fényképfelvételek alapján lehetett azonosítani. A gyűjtemény ókori görög anyagát egy Kr. e. 400 körüli, éjszakai mulatozás jelenetét ábrázoló attikai vörösalakos vegyítőedény képviseli; a váza mindkét oldalának ábrázolása szerepel az albumban. A Régi Szoborgyűjtemény őrzi a lépő puttó bronzszobrocscáját, firenzei mester 16. század elején készült művét, amely a Pulszky-gyűjteményből származik.

Szentesi Edit

Az évszak műtárgya – 2009. ősz
Szépművészeti Múzeum
Reneszánsz Csarnok
2010. szeptember 14 – 2010. november 28.
A fényképeket Mátyus László készítette

